

Verklarende woordenlijst 1552:

Achterstedicheit = het achterstallige
Achtervolgen = iets uitvoeren, iets nakomen
Adherenten = medestanders
Afscheid = overeenkomst, eindbeslissing
Ageren = in rechte optreden
Allegieren = aanhalen, aanvoeren, bijbrengen
Anderde = tweede
Anfangen = beginnen, in hechtenis nemen
Anferdigen = aanvaarden
Anhaf = aanhef, begin
Anheren = aansporen, aanmanen
Anherunge doen = in eigendom nemen, zich toeëigenen
Anlegger(sche) = eiser(es), aanklager
Anspreken mit recht = iemand voor het gericht iets ten laste leggen
Antasten = vastpakken, zich toeëigenen
Averferung doen = zich verzetten, niet nakomen

Beholtlich = met behoud van
Beja(i)en = bevestigen
Bepalunge = grensscheiding zoals oorspronkelijk door palen was aangegeven
Berort = genoemd
Besate und unsate = beslaglegging en opheffing daarvan
Beschinen = gerechtelijk bewijzen
Besetten = beslag leggen
Bespreken = in rechte aanspreken, aanspraak op iets maken
Bestaden = uitbesteden aan, bekrachtigen
Besweren = met een verplichting bezwaren
Betelich = bevoordeeld
Bewechligen und unbewechligen gudern = roerende en onroerende goederen
Brocken = boetes, een overtreding begaan, in een boete vervallen
Bru(t)lucht = bruiloft
Burchtal = borgtocht
Busse = een soort vuurwapen (hakebusse)

Causa domini = een zaak van de (lands)heer
Cautie = (geldelijke) zekerheidsstelling
Cedeel = akte
Certificatie = schriftelijke verklaring
Citra revocationem procuratorum = behoudens herroeping van de gevolmachtigden
Clausel = clause = bepaling
Condemnieren = veroordelen
Conjuncta persona = familielid
Constitueren = wettig aanstellen
Contumaciam = bij verstek
Cum ceteris clausulis consuetis ad lites etc. Sub hypotheca omnium suorum bonorum = Met de overige bepalingen in rechtsgedingen gebruikelijk. Onder hypothecair verband van al hun goederen.
Cummer(in cummer leggen) = beslag leggen

Deducties = afgeleide gegevens
Demna = dientengevolge, vervolgens
Diener = zaakgelastigde
Dingen = een rechtszaak/een geding (laten) bepleiten
Dode hand inbrengen = het bewijs van onvervreemdbaarheid inbrengen, vooral van geestelijke goederen
Dorslechtich = geheel en al
Druwen = dreigen

Eebroek = echtbreuk, overspel
Egen goet = een horig bezit
Ehede = eed
Enrichen = uitkeren, uitbetalen
Erbieden = zich aanbieden, beschikbaar stellen
Ertalich = tot het erfdeel behorend onroerend goed
Ergedacht = hiervoor genoemd
Erledigen = vrij maken afhandelen
Erwarden = afwachten (Duits: erwarten)
Exceptiion = verweer, tegenwerping
Excipieren = uitzonderingen/tegenwerpingen maken
Exhiberen = vertonen, overleggen, indienen

Facto (de facto) = feitelijk, maar niet op rechtsgronden gestoeld
Fellich sin = schuldig zijn, in het ongelijk gesteld worden
Fruntschap (so die fruntschap ontstonde) = indien er geen minnelijke schikking plaats vond

Geboren = behoren, (ook wel gebeuren)
Gefenck = gevecht, ruzie
Gexntert = in rechte aanvaard
Gelusten = verstouten, zijn lust volgen
Gemode maken = voldoen aan een eis of verplichting
Gerackheiden = dagelijkse gebruiksvoorwerpen
Gerichtsfronen = amtman, vertegenwoordiger van de landsheer
Gesedigt = overeengekomen
Gesinnen = verlangen, begeren, eisen, in rechte aanspreken
Geweer = verweer
Gewerder hant = gewapenderhand
Gichten = verklaren, getuigen
Goirden = gaarde, perceel tuingrond
Grepe = mestvork
Grunther = grondbezitter

Haestigen mode = overhaast, onbedachtzaam
Hake = geweer, vuurwapen
Halm, hand und munde = een rechtshandeling die wordt bekrachtigd door het wegwerpen van een halm, het
geven van handslag, en de mondelinge bevestiging
Hantastunge = handslag
Hanttrowe = hetzelfde als handslag
Hantwopunge = (gewapend) handgemeen
Hellen woirden = duidelijke bewoordingen
Herenschattunge = door de heer (de overheid) opgelegde verplichting
Herndenst = verplichte (militaire) dienst aan de landheer
Hoeft - het hoeft an 't gericht keren = een geschil aanhangig maken voor het gericht
Huses ingedompte = inboedel, huishoudelijke voorwerpen

Icteswes = etwas(Duits) = iets, het een of ander, op de een of andere manier
Indecise = onbeslist
Intentiren = bedoelen, beogen
Interrogatoria = ondervragingen
Itzig = huidig

Kavenstede = kleine boerderij, vaak behorend bij een in de marke gerechtigd erf
Kennen = bekennen
Kennen of versaken = erkennen of afwijzen
Kerckensprake = afkondiging van verordeningen e.d. in of bij de kerk
Koer = boetebepaling, boete, verordening
Koirnoten = keurnoot, bijzitter tijdens een rechtszitting
Krampen = een kram in de neus van een varken aanbrengen om het wroeten in de grond te voorkomen
Kummerfrij = onbelast

Lauderen = prijzen, goedkeuren
Liefsaer = levensgevaar
Lofflig = geloofwaardig
Luert der wetten = naar verluide van de kennisgeving

Maarten, sint Martini = 11 november
Maech = bloedverwant
Maichscheit = boedelscheiding
Mangel = nalatigheid, gebrek, ruzie, onenigheid
Marke = (landbouw)gronden in gezamenlijk gebruik van een aantal boeren (markegenoten)
Meister = meestal gebruikt voor een heelmeeester
Meisterloen = dokterskosten
Michaelis = 29 september
Moderatie = regeling, ook: verzachting, matiging
Moller/molder = oppervlaktemaat (4/7 van een hectare), inhoudsmaat (de hoeveelheid zaad die nodig is om de oppervlakte van een molder te bezaaien)
Momber = voogd, gevolmachtigde, zaakgelastigde
Moye = tante

Nabrengen = aan het licht brengen, aangeven
Naem(h)aftig = met name bekend
Neigsten gerichte = eerstvolgende rechtszitting

Obligeren = verplichten
Onbedacht = niet aansprakelijk, gevrijwaard
Onbedaget = niet gedaagd (voor het gericht)
Onbehaelt (14 dage voor of na) = binnen een periode van 2 weken ervoor of erna
Onbekroent = ongehinderd
Onderhebber = pachter, gebruiker
Ongefattet = ongekist ?
Onschult doen = zijn onschult bewijzen, zich onschuldig verklaren
Ontboiren = niet ontvangen, ontberen
Onversuemt = niet nalatig
Ordelbrenger = hij die het gevonden oordeel (vonnis=wat gevonden is) ter kennis brengt
Ordelwiser = de persoon die -na raadpleging van de omstanders (de ommestand)- het oordeel uitspreekt
Overbodich, orbodich = bereid, bereidwillig

Pauper = arme/armlastige
Pantfellich = verschuldigd zijn zich aan een beslaglegging te onderwerpen
Pantkerunge = verzet in rechte tegen een beslaglegging
Parth = partij, deel
Peenfellich = een boete verschuldigd zijn
Pendunge = beslaglegging
Pene = straf
Penninckgelt = geldboete
Pensien = (lijf)renten, pachtgelden
Pert = paard
Pontianus, sint = 14 januari
Possessie = bezit
Prescriptie = verlies van een recht door verjaring
Primo = ten eersten male
Principael borge = eerste borg
Principael sachewolt = voornaamste zaakvoerder
Procuratorum = schriftelijke volmacht om uit naam van anderen te handelen
Purgeren = rechtvaardigen, van schuld zuiveren

Rammelunge = twist
Ratificeren = bekrachtigen
Redelick en reckelick = naar recht en billijkheid

Reformation = vernieuwde verordening
Renuncieren = van een zaak afzien
Renversael zedele = akte waarin een vroeger genomen besluit wordt veranderd
Replica = meervoud van repliek
Replicieren = van antwoord dienen
Repliek = antwoord, bescheid
Roir = geweer, vuurwapen
Rosenobel = een Nederlandse naam voor de Engelse gouden ryal (1465-1625)

Scheiden = een einde aan iets maken
Schepel = oppervlaktemaat(1/7 van een hectare), inhoudsmaat(met de inhoud kon 1 schepel bezaaid worden)
Schoung = schouwing
Schutten = het in een schutschot opsluiten van vee dat in een markegebied onbeheerd rondloopt
Scripsi literas = letterlijk weergegeven tekst
Secundo = ten tweeden male
Signaet = schriftelijke overeenkomst
Sladerknecht = ? zie pag. 26
Smewoirden = smadelijke woorden, beschimpingen
Snaphaan = muntstuk
Statholder = plaatsvervanger
Stat (in) = in plaats van
Sterckunge = bekrachtiging
Sub spe concordie = in de hoop op een (minnelijke) schikking
Substituerter = plaatsvervangend afgevaardigde

Tertio = ten derden male
Thomasdag apostoli (sint) = 21 december
Ticht geven = betichten, beschuldigen
Tuchtig = zedig, ingetogen
Turbiren = storen

Unbedacht = niet aansprakelijk, gevrijwaard
Ungewarde hand = zonder gerechtigd te zijn
Unraetzippeningen = onkosten
Untuteren = zijn onschuld bewijzen, zich zuiveren met een eed
Untrichten = uitkeren, uitbetalen
Unverkort = onverminderd
Up genade geven = zich aan het oordeel van het gericht overgeven
Upkomsten = opbrengsten, inkomsten
Upstaenge = het opstaan en verlaten van de richterstool
Utdracht = beslissing, beëindiging van een geschil
Utesliten = gerechtelijk afhandelen
Utgaende tith = periode van uitstel
Utganck doen = afstand doen, afzien van rechten
Utgelachte penningen = ten koste gelegd geld
Utgesnedener zedelen = een in tweeën gesneden akte waarvan elke partij een deel kreeg

Vane = een maat voor bier
Verhalen (sich) = schadeloosstelling vragen
Verlaten zijn = kwijtgescholden, ontslagen van rechtsvervolgning
Vermeten = aanspraak maken, zich verstouten
Vermoge = krachtens, naar verluid van
Vernogen = genoeg doen
Verpeent reces = een akte waarin een boetebepaling is opgenomen
Verschonen = bevoorreed, ontzien
Versith = (geldelijke) verplichtingen, achterstallige betalingen
Verst = uitstel
Verstueren = verstoren

Verwerer = gedaagde, hij die zich in rechte tegen een eis of uitspraak verzet
Verwunnen sijn = in rechte schuldig zijn
Vestnisse = bevestiging, bekrachtiging
Viffenhalven = de vijfde half (dus 4 1/2)
Voirbeholtlich = behoudens
Voirkinder = kinderen uit een eerder huwelijk
Voirsprecke = verdediger, woordvoerder
Voitfall = het neerknielen voor de richterstool en om genade smeken
Vyme = honderd garven (=korenschoven)

Wachten und waren = toezien op de uitvoering van een gerechtelijke uitspraak
Waer = recht op een aandeel in de marke (de gemeenschappelijke grond), ook: borg, waarborg, woordvoerder,
Wakel = jeneverbesstruik
Wandel doen = boete doen, schuld bekennen, ook schadeloosstelling doen
Wanne(e)r = eertijds
Warschap = borgstelling
Wederrichtunge = vergoeding, uitkering
Weer = woonstede
Werderunge = waardering, taxatie
Wette doen = kennis geven
Widern = naar verluid van
Wille ovenen (zienen) = met opzet een gewelddaad bedrijven
Wilner = wijlen
Winnen of verlesen = voor- of nadeel hebben